

Fikrət Əmirovun yaradıcılığı zəngin milli və bəşəri ideallardan qaynaqlanırdı

Əsl sənət fitri istedad və zəhmət tələb edir. İstedad bir aləmdir, zəhmət bir aləm. Bu iki aləm bir-birinə qovuşanda milli sənət ümumbəşəri sənət səviyyəsinə yüksəlir.

**Fikrət ƏMİROV,
SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti**

Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı, ictimai xadim, SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Dövlət mükafatları laureatı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Fikrət Əmirovun bu il 100 yaşı tamam olur. Təbii ki, yubileyə hazırlıq dövründə bəstəkarın yaradıcılıq yolu musiqişünas alimlər tərəfindən bir daha araşdırılır, təhlil edilir, musiqi kollektivləri tərəfindən onun əsərlərinə müraciət edilir, yubiley tədbirləri çərçivəsində konsertlər, konfranslar keçirilir. Bu baxımdan, 2022-ci il martın 30-da Azərbaycan Milli Konservatoriyasında "Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbində Fikrət Əmirov fenomeni" mövzusunda elmi konfrans təşkil olunub. Konfransda Azərbaycan Milli Konservatoriyasının musiqişünas alimləri tərəfindən bəstəkarın yaradıcılığı araşdırılaraq geniş məlumat verilib. Konfransdan sonra bəstəkarın əsərlərindən ibarət konsert proqramı təqdim edilib.

Fikrət Əmirov xalqın musiqi dilini, musiqi təfəkkürünü elə dəqiqliklə ifadə edirdi ki, bu, bəstəkarın öz üslubunun, musiqi dilinin elementlərinə çevrilirdi. Janrından asılı olmayaraq, Fikrət Əmirovun əsərlərində melodiyaların böyük rolunun ən mühüm üslub xüsusiyyəti lirikanın üstünlüyü ilə bağlıdır. Təsədüfi deyil ki, XX əsrin dahi bəstəkarı D.Şostakoviç yazmışdır: "Fikrət Əmirov musiqisinin canı melodiyadır".

Fikrət Əmirov Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin böyük nümayəndəsi, simfonik muğam janrının banisi, rəngarəng yaradıcılıq palitrasına malik qüdrətli sənətkar kimi mədəni sərvətlər xəzinəmizə misilsiz töhfələr bəxş etmişdir. Gücünü doğma torpaqdan alan, milli ənənələrə bağlı bəstəkar ecazkar xalq musiqisi və muğam ənənələrini müasir musiqi texnikası ilə uğurlu şəkildə birləşdirərək, neçə-neçə dəyərli opera, balet, simfoniya, mahnı, romans və kamera-instrumental əsər meydana gətirmişdir. Həmin əsərlər dünyanın bir sıra ölkələrində böyük konsert salonlarında məşhur orkestrlərin ifasında müvəffəqiyyətlə səslənmiş və müəllifinə böyük şöhrət qazandırmışdır. Yüz illiyinin UNESCO-nun 2022–2023-cü illər üzrə görkəmli şəxsiyyətlərin və əlamətdar hadisələrin yubileyləri proqramına daxil edilməsi Fikrət Əmirov sənətinə beynəlxalq miq-

yasda yüksək qiymət verilməsinin bir təzahürüdür. Bəstəkarın vətənpərvərliyə səsləyən, daim mənəvi zənginlik aşılayan və bəşəri ideallar tərənnüm edən, nailiyyətlərlə zəngin irsi Azərbaycan musiqi sənəti salnaməsinin ən parlaq səhifələrindəndir.

Bəstəkarın yaradıcılığına nəzər salsaq, görürük ki, əsərləri müxtəlif mövzuları özündə əks etdirir. Bu əsərlər həm janr həm də, xarakter etibarilə də rəngarəkdir. Bütün yaradıcılığında simfonizminin fərdi, özünəməxsus üslubu aydın şəkildə özünü göstərir. Əsərlərdəki epiklik, fəlsəfi düşüncə tərz, drammatizm – gərginlik, işıqlı və tərəvətli həyat amalı bir-birini əvəzləyir və tamamlayır.

Bəstəkarın əsas ideyası milli üslubda professional musiqi əsərləri yaratmaq idi. İdeyasına sadıq qalan bəstəkar bu istiqamətdə yeni bir novator üslubu, dünya musiqisində heç bir analoqu olmayan, Şərq musiqisinin inkişafında əhəmiyyətli yer tutan simfonik muğam janrı yaratdı. Bu janra aid olan əsərlərin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, muğamın tematizmi simfonik inkişafa qovuşur. Yeni muğamın modeli saxlanılır, musiqi daxilən yeniləşir, xanəndələr tərəfindən ifa olunan muğama yeni həyat verilir. Bəstəkarın bu janrda yazdığı "Şur" "Kürd-ovşarı" və daha sonra "Gülüstan-Bayati-Şiraz" simfonik

muğamları onun yaradıcılığının xüsusi mərhələsidir. Burada bəstəkar iki klassik musiqi janrını muğamı və simfoniyanı üzvü-sürətdə qovuşdura bilib. Odu ki, simfonik muğam janrında muğama və simfoniya xas olan forma, quruluş, inkişafı süjet xətti və s. cəhətlər öz əksini tapır. Məhz buna görə də bəstəkarın simfonik muğamları dünyanın müxtəlif ölkələrində səslənib, Niyazi, G.Rojdestvenski, Stokovski, Abendrot və başqa məşhur dirijorlar bu əsərlərin interpretatoru olublar. Bu gün də bəstəkarın simfonik muğamları dünya simfonizminin ən gözəl nümunələri kimi daim ifaçıların diqqətini cəlb edir. Bu əsərlər Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Onun tərəfindən təməli qoyulan bu janrı sonrakı bəstəkar nəslə ənənəni əzmlə davam etdirərək simfonik muğamlar yaratmışdı. Onlardan Niyazinin "Rast", Süleyman Ələsgərovun "Bayati-Şiraz", Tofiq Bakıxanovun "Hümayun", "Nəva", "Rahab" "Düghah", "Şahnaz"... simfonik muğamlarının adlarını xüsusilə çəke bilərik.

Fikrət Əmirovun yaradıcılığından danışarkən, təbii ki, onun səhnə əsərlərini qeyd etməyə bilmərik. Xüsusilə "Sevil" operasını. Böyük Azərbaycan dramaturqu Cəfər Cabbarlının eyniadlı dramı əsasında yazılmış "Sevil" operası Fikrət Əmirov tərəfindən üç dəfə redaktə olunmuş və səhnələşdirilmişdir. Son illərdə Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrı bu əsərə müraciət edərək, onu yeni quruluşda tamaşaya qoymuşdur. Opera əsasında, həmçinin kinofilm də çəkilmişdir. Əsərdəki melodiyalar bir çox xüsusiyyətlərinə – improvizasiya üslubuna, quruluşuna, formasına, inkişaf üsullarına görə muğamla bağlıdır. Bütün hallarda bəstəkar həm xalq mahnı və rəqslərinin, həm də muğamların zəngin və rəngarəng intonasionaları böyük məharətlə təcəssüm etdirir.

Fikrət Əmirovun yaradıcılığında və eləcə də Azərbaycan musiqisində mərhələ təşkil edən "Sevil" operasından başqa bəstəkar daha bir neçə səhnə əsəri yaratmışdır. Bunlar onun yaradıcılığının ilkin dövrünə aid olan "Ürəkçalanlar" və "Gözün aydın" musiqili komediyaları, "Nəsimi dastanı", "Minbir gecə", "Nizami" baletləridir.

Bəstəkarın yaradıcılıq irsində kamera-instrumental əsərləri xüsusi yer tutur. Bu əsərlərə fortepiano üçün və fortepiano ilə digər alətlər üçün yazdığı əsərlər daxildir. Bəstəkarın üslubunun səciyyəvi xüsusiyyətləri – obrazların

əlvanlığı, lirikliyi, mahnıvarilik burada da aydın şəkildə diqqəti cəlb edir. Fikrət Əmirov müəyyən dövrlərdə yazdığı kiçik fortepiano pyeslərini sonrakı illərdə silsilə şəklində nəşr etdirib.

Bundan əlavə, bəstəkarın vokal musiqisini xüsusilə qeyd etmək istərdim. Çünki bəstəkar öz yaradıcılığında vokal janra geniş yer vermiş və digər janrlarda da onun xüsusiyyətlərindən istifadə etmişdir. Bəstəkarın 1977-ci ildə "İşıq" nəşriyyatında çap etdirdiyi fortepiano və səs üçün 20 mahnıdan ibarət məcmuəsinə bu mahnılar daxil edilmişdir: "Azərbaycan elləri", "Reyhan", "Gülür ellər", "Mən səni araram", "Göygöl", "Sevdiyim yarım mənim", "Neyləmişəm", "Aslanın mahnısı", "Toy mahnısı", "Üzümcü", "Baharımsan", "Sağının mahnısı", "Gülərm gülən", "Gülüm", "Pambıqçı qızlar", "Kor ərəbin mahnısı", "Mavi nəğmə", "Aman ey yar", "Layla" və "Gecə keçdi".

Daha sonra onun "Minbir gecə", "Nəsimi dastanı", "Nizami" baletləri, "Nizami" simfoniyası, "Azərbaycan kəpikçiosu", skripka və fortepiano üçün "Muğam-poema"sı, süitaları, instrumental konsertləri, mahnı və romansları, dram tamaşalarına və kinofilmlərə yazdığı musiqi Azərbaycanın mədəni irsinin qiymətli inciləridir. Bu əsərlər Azərbaycan musiqisinin qızıl fondunda layiqli yer tutur.

Fikrət Əmirovun əsərləri Niyazi, Stokovski, Münş, Abendrot, Svetlanov, Rojdestvenski, Raxlin kimi görkəmli dirijorların ifasında dünyanın ən böyük konsert salonlarında səsləndirilmişdir. Onun əsərlərinə xas olan humanistlik, fəlsəfi dərinlik, parlaq obrazlılıq, bədii kamillik dinləyicini valeh etməyə bilmir.

Əlbəttə, Fikrət Əmirov yaradıcılığı haqqında danışmaq, fikir söyləmək böyük şərəfdir. Onu deyə bilərəm ki, ensiklopedik biliyə malik olan musiqiçi-alim Fikrət Əmirov təkcə bəstəkar kimi yox, həm də musiqi tariximizin görkəmli tədqiqatçısı, peşəkar pedaqoq və ictimai-siyasi xadim kimi zəngin irs qoymuşdur. Azərbaycan mədəni irsinin qiymətli incisi sayılan əsərləri həm milli həm də, dünya mədəniyyət xəzinəsinə böyük töhfələr vermişdir. Milli musiqimizin inkişafında və bütün dünyada tanınmasında misilsiz xidmətləri olan bu böyük sənətkarın xatirəsi xalqımızın yaddaşında daim yaşayır və yaşaya-caqdır.

**Siyavuş KƏRİMİ,
Azərbaycan Milli
Konservatoriyasının rektoru,
Xalq artisti, professor**